
R a s p r a v e

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
e-mail: zvonko.pazin@os.t-com.hr

UDK: 27-552
282:264-78
Pregledni znanstveni rad
Priljeno 6/2013.

POMAZANJE U BOGOSLUŽJU Obredi blagoslova ulja i pomazanja sv. uljem u rimskoj liturgiji¹

Zvonko Pažin, Davor Serjan, Đakovo

Sažetak

Autori prikazuju značenje maslinova ulja i pomazanja uljem u Svetom pismu i u tradiciji Crkve od početaka do danas. U starim je kulturama bila iznimno važna svakodnevna i religijska uporaba maslinova ulja. U Starom je zavjetu religijsko i kulturno značenje ulja i pomazanja osobito izraženo, tako da se i onaj iščekivani konačni spasitelj počeo nazivati Pomazanikom. Za kršćane je upravo Isus iz Nazareta, Božji Sin, taj Krist-Pomazanik, a oni se sami počinju nazivati kršćanima. Osim toga, Novi zavjet poznaje obredno pomazanje bolesnika, a u najstarijim kršćanskim spisima nalazimo molitve blagoslova ulja. Obrede pomazanja nalazimo od 7. st. te se počinje razlikovati bolesničko, krizmeno i katekumensko ulje koje na Veliki četvrtak blagoslivlja biskup. U njima se naglašava sila Duha Svetoga i uloga Kristovog vazmenog otajstva, kao i činjenica da su svi vjernici po sakramentima dionici Kristove svećeničke, proročke i kraljevske časti. U današnjoj liturgiji bolesničko se ulje uzima u obredu pomazanja bolesnika, katekumensko za pomazanje katekumena, a krizmeno ulje danas ima najširu primjenu: kod krštenja, potvrde, kod ređenja prezbitera i biskupa te kod posvete crkve i oltara.

¹ Članak je prerađeno i nadopunjeno poglavlje iz diplomskog rada Davora Serjana pod naslovom *Svećeničko ređenje i njegove geste. Povijesno-liturgijska analiza*, na KBF-u u Đakovu 2013.

Ključne riječi: *Rimska liturgija; obredi blagoslova ulja; pomazanje svetim uljem.*

UVOD

Simbolika ulja i pomazanja duboko je ukorijenjena u predaju Staroga i Novoga zavjeta te u liturgijsku predaju Crkve. Dovoljno je spomenuti da je Isus upravo Pomazanik – Mesija - Krist te da su i kršćani od toga dobili ime. U ovom ćemo dijelu prikazati značenje pomazanja u Svetome pismu i najstarije molitve blagoslova bolesničkog, krizmenog i katekumenskog ulja. U drugom dijelu nastojat ćemo prikazati blagoslov uljâ prema važećem pontifikalu, različita pomazanja u prijesaborskoj i poslijesaborskoj liturgiji, te u isto vrijeme izdvojiti neke teološke naglaske iz molitvenih obrazaca.

1. POMAZANJE U PISMU I TRADICIJI

1.1. *Pomazanje u Svetom pismu*

Pomazivanje maslinovim uljem ima duboko i višestruko značenje u Svetom pismu.² Stari zavjet poznaje običaj da se nakon kupanja tijelo njeguje miomirisnom pomašću. Pomazanje se smatralo ljekovitim (Iz 1,6; Lk 10,34; Lev 14,10-32), bilo je i znak počasti (Lk 7,38.46; Mt 26,6-13; Iv 12,1-8; Mk 16,1; Iv 19,40), radosti i obilja (Ps 23,5; Iz 61,3; Ps 45,8; Heb 1, 9), a propuštalo se u vrijeme žalosti i posta (2 Sam 10,20). Pomazanje ima i snažno kultno značenje: pomazuje se kultno mjesto (Post 28,18),

² Za biblijsko značenje pomazanja vidi: *Pomazanje*, u: A. Grabner-Haider (prir.), *Praktični biblijski leksikon* (PBL), KS, Zagreb, 1997., 293; I. De La Poterie, *Pomazanje*, u: X. Léon-Dufour (prir.), *Rječnik biblijske teologije*, KS, Zagreb, 1988., 896-901; P.-E. Bonard – P. Grelot, *Mesija*, u: X. Léon-Dufour, *Nav. dj.*, 530-535; K. H. Regensdorf, *Gesù Cristo*, u: L. Coenen – E. Beyreuther – H. Bietenhard (prir.), *Dizionario dei concetti biblici del Nuovo Testamento*, EDB, Bologna, 1976., 757-770, ovdje: 761-770; A. Vam Den Born – W. Baier, *Salbung*, u: H. Haag (prir.), *Bibel-Lexikon*, Benzinger Verlag, Einsiedeln Zürich Köln, 1968., 1505-1506; F. Hesse – A. S. Van Da Woude – M. De Jonge – W. Grundmann, *hrio, hristos, antihristos, hrisma, hristianos*, u: G. Kittel – G. Friedrich, *Grande lessico del Nuovo Testamento*, vol. 15, Paideia Brescia, 1988., 845-1089; H. Balz, *hrisma*, u: H. Balz – G. Schneider (prir.), *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, 3, Verlag W. Kohlhammer GmbH Stuttgart Berlin-Köln-Mainz, 1983., 1144-1145; F. Hahn, *Hristos, hristos*, u: H. Balz – G. Schneider (prir.), *Nav. dj.*, 1147-1165; D. Sängner, *Hrio*, u: H. Balz – G. Schneider (prir.), *Nav. dj.*, 1166-1169.

žrtvenik (Izl 29,36; 30,26; Lev 8,11; Br 7,1.10.84.88) i sam Hram (Izl 30,16). Pomazuju se kraljevi (1 Sam 10,1; 1 Sam 16,13; 1 Kr 1,39; 2 Kr 9,6), nakon čega ih obuzima Duh Jahvin (1 Sam 16,13). Pomazuju se i svećenici (Lev 4,3.5.16; 6,15; Izl 28,41: 30,30; Lev 7,26; Izl 40,15), gdje i proroci (1 Kr 19,16). Pomazanik djeluje i govori u Božje ime, a ljude zastupa pred Bogom.³

U Novom je zavjetu čudesno liječenje bolesnika povezano s pomazanjem: *izgonili mnoge zloduhe i mnoge su nemoćnike mazali uljem i oni su ozdravljali* (Mk 6,13).⁴ U Jakovljevoj poslanici pomazanje bolesnika se institucionalizira, što je kasnije Crkva prepoznala kao poseban sakrament: *Boluje li tko među vama? Neka dozove starješine Crkve! Oni neka mole nad njim mažući ga uljem u ime Gospodnje pa će molitva vjere spasiti nemoćnika; Gospodin će ga podići, i ako je sagriješio, oprostit će mu se* (Jak 5,14-15).

Nakon sloma Davidove dinastije javlja se ideja konačnog Pomazanika – Mesije koji će ostvariti Božje kraljevstvo. Iščekivanje mesije bilo je snažno u Isusovo vrijeme. Kad je narod počeo u Isusu gledati mesiju, vjerovali su da će on obnoviti Božje kraljevstvo (Iv 6,15). Jednako su to očekivali i Isusovi učenici (Mt 20,20-21), pa i poslije njegova uskrsnuća (Dj 1,6). Sam Isus sebe naziva mesijom kada Izaijin tekst *Duh Gospodnji na meni je jer me pomaza* (Iz 61,1), primjenjuje na sebe: *Danas se ispunilo ovo pismo što vam još odzvanja u ušima* (Lk 4,18-21). On i u drugim prigodama sebe naziva Kristom (Mt 16,20; Lk 24,26). Isto svjedoči i Petar: *Ti si Krist - Pomazanik, Sin Boga živoga* (Mt 16,16; Mk 8,29; Lk 9,20); *Isusa iz Nazareta Bog pomaza Duhom Svetim i snagom* (Dj 10,38). Središnji dio naviještanja apostolske Crkve bio je upravo taj da je Isus iz Nazareta Krist. Tako Ivanovo evanđelje zaključuje: *Ova su (znamenja koja je Isus učinio) zapisana da vjerujete: Isus je Krist, Sin Božji, i da vjerujući imate život u imenu njegovu.* (Iv 20,31). U poslanicama se o Isusu govori jednostavno kao o Kristu. Konačno, Isusovi su se sljedbenici vrlo brzo i nazvali kršćanima – *hristianoi* (Dj 11,26). Nadalje, prema Novom zavjetu i kršćani primaju pomazanje, jer su dionici Isusova proročkog poslanja (Iv 2,20.27; 2 Kor 1,21).

³ Usp. A. Schneider, *Krist – pomazanik Duhom Svetim*, u: Bogoslovska smotra 1-2 (1989.), 91.

⁴ Činjenica da se i izganjanje zloduha stavlja u kontekst pomazanja razlog je da se kasnije razvilo mazanje katekumena.

1. 2. Najstarije formule blagoslova ulja

I u prvoj kršćanskoj zajednici ulje je, uz onu redovitu, imalo određenu sakralnu važnost. Međutim, tek od 3. st. nalazimo formulu blagoslova ulja, i to u Hipolitovoj *Traditio apostolica*:⁵

*Bože, kao što, blagoslivljajući ovo ulje, daješ zdravlje (svetost) onima koji se njime mažu, koji ga upotrebljavaju i primaju, tako neka (ovo ulje), kojim si prije pomazivao kraljeve, svećenike i proroke, pribavi pomoć onima koji ga budu kušali i zdravlje onima koji se budu njime koristili.*⁶

Dakle, blagoslovljeno ulje se kuša, koristi, prima, njime čovjek biva pomazan, ali nije posve jasno koja bi njegova uloga bila u bogoslužju,⁷ niti se govori o tome tko bi bio služitelj pomazivanja: vjerojatno je to bio svaki vjernik. Ovaj se blagoslov govorio na koncu euharistijske molitve.

Koncem 4. st. i početkom 5. st. susrećemo druge obrasce blagoslova ulja. Evo onoga što donosi *Testamentum Domini*:

*Ako svećenik blagoslivlje ulje za liječenje onih koji trpe, neka, stavivši posudu s uljem pred oltar, rekne tiho: "Gospodine Bože, koji si nam dao Duha Tješitelja; Gospodina, spasonosno ime koje je sakriveno ludima, a objavljeno mudrima! Kriste, koji si nas posvetio, koji si po svojoj milosti učinio mudrima nas, svoje sluge, koje si izabrao po svojoj mudrosti, koji si nama grešnicima dao da upoznamo tvoga Duha, kada si po svojoj svetosti dao da upoznamo snagu tog istog Duha; ti koji liječiš svaku bolest i trpljenje, koji si dao dar liječenja onima koji su po tvojoj milosti postali toga dostojni, pošalji na ovo ulje koje je slika tvoga obilja i punine tvoga milosrđa, da oslobada one koji su izmireni, liječi bolesne, posvećuje one koji se obraćaju kada prispiju k vjeri: jer ti si silan i slavan u vijeke vjekova."*⁸

⁵ Za tekst *Traditio apostolica* usp. B. Botte, *La tradition apostolique de saint Hippolyte. Essai de reconstitution*, Münster i. W. 1963; Ippoliti di Roma, *LA TRADIZIONE APOSTOLICA. INTRODUZIONE, TRADUZIONE E NOTE A CURA DI RACHELE TATEO*, EDIZIONI PAOLINE, ROMA, 1979 (= TA).

⁶ Evo latinskog teksta prema: E. Lodi, *Enchiridion euchologicum fontium liturgicorum*, Edizioni liturgiche, Roma, 1979., br. 282: *Ut oleum hoc sanctificans das, deus, sanitatem (sanctitatem) eis qui unguuntur utentibus et percipientibus, unde unexisti reges, sacerdotes et prophetas, sic et omnibus gustantibus(us) confortationem et sanitatem utentibus illud praebeat.*

⁷ Spominje se zdravlje onih koji ga budu kušali. Moguće je da se to odnosi i na ulje za bolesničko pomazanje. Nadalje, znači li spominjanje pomazivanja starozavjetnih svećenika da se slično činilo i kod ređenja?

⁸ *Si sacerdos consecrat oleum ad sanationem eorum qui patiuntur, ponens ante altare vas illud continens oleum, dicat submissa ita: "Domine Deus, qui concessit*

Tekst donosi različito značenje pomazanja. Prvo se govori o liječenju, zatim o krsnom pomazanju.

U *Constitutiones Apostolorum* (4. st.) nalazimo ovaj obrazac blagoslova vode i ulja (blagoslivljaju biskup ili svećenik):

*Gospodine Sabaot, Bože snažni, stvoritelju vode i udjelitelju ulja, Bože milosrdni i prijatelju ljudi! Dao si nam vodu za piće i pranje i ulje od kojega sja lice od radosti i sreće: posveti sada po Kristu ovu vodu i ovo ulje imenom onoga koji prinosi i onoga što prinosi i pošalji u njih svoju djelatnu silu da poda zdravlje, izagna bolesti, potjera đavle, pobijedi zasjede, po Kristu koji je naša nada, s kojim tibi slava, čast i pohvala i Duhu Svetome u vjekove, amen.*⁹

U zapadnoj je tradiciji prvi tekst *Emitte* iz Gelazijeva sakramentara:

*Pošalji, Gospodine, s nebesa svoga Duha Tješitelja u ovo ulje koje si htio proizvesti iz zelenog drveta za obnovu duha i tijela. Tvoj sveti blagoslov bio svakome tko njime bude pomazan, tko ga bude upotrebljavao i doticao lijek za tijelo, dušu i duh; da odgoni svaku bol, svaku slabost, svako zlo duše i tijela. Ovo ulje kojim si pomazivao svećenike, kraljeve, proroke i mučenike, odlična krizma koju si ti blagoslovio, neka ostane u našim udovima, u ime Isusa Krista, našeg Gospodina, po kojem, Gospodine, sva ova dobra vazda stvaraš.*¹⁰

nobis Spiritum Paraclitum, Dominum, nomen salutare, spiritum immobilem, qui absconditur a stultis, revelatur vero sapientibus. Christe, qui sanctificasti nos, qui sapientes effecisti misericordia tua famulos tos, quos elegisti sapientia illa tua; qui nobis peccatoribus misisti scientiam Spiritus tui, per sanctitatem illam tuam, cum concessisti nobis virtutem spiritus tui; qui sanator es cuius vis morbi et passionis; qui dedisti charisma sanationis illis, qui per te illo dono digni effecti sunt, emitte super oleum istud, quod es typus pinguedinis tuae, complementum tuae beneficae commiserationis, ut liberet laborantes, sanet aegrotantes, et sanctificet redeuntes, cum ad fidem tuam accedunt. quoniam tu es fortis et gloriosus in saecula saeculorum. Tekst prema: E. Lodi, *Enchiridion...*, br. 823.

⁹ *Domine Sabaoth, Deus virtutum, creator aquarum et largitor olei, misericors et hominum studiose; qui dedisti aquam ad potum ac expurgationem et oleum ad exhilarandum vultum in exultationem laetitiae: ipse et nunc per Christum sanctifica hanc aquam atque hoc oleum nomine illius, qui obtulit, aut illius quae obtulit; et da vim effectricem sanitatis, morborum expultricem, daemonum fugatricem, omnium insidiarum profligatricem, per Christum, spem nostram, cum quo tibi gloria, honor ac veneratio et sancto spiritui in saecula, amen.* Tekst prema: F. X. Funk, *Didascalia et Constitutiones Apostolorum, I*, Poglavlje VIII, broj 29, Paderborn, 1905, 533. Tekst se može naći i na stranici: http://openlibrary.org/books/OL6353563M/Didascalia_et_Constitutiones_apostolorum.

¹⁰ *Emitte, quaesumus, domine, spiritum sanctum paraclitum de caelis in hac pinguidine olei, quam de viride ligno producere dignatus es ad refectionem mentis et corporis. Et tua sancta benedictio sit omni unguenti, gustanti, tangenti*

I ovaj je blagoslov ulja stajao pri koncu euharistijske molitve prije *per haec omnia*, što će ostati i do danas. Iz daljnjeg teksta nije posve jasno tko primjenjuje ovo ulje (tj. tko pomazuje). Čini se da je to sam bolesnik.

Kasnije se javljaju druge, ne-rimske formule. Galsko-vizigotska formula *In tuo nomine*¹¹ duga je molitva koja donosi cijeli Jakovljevi tekst i nabroja mnoge bolesti. Naglasak je na tjelesnom učinku. Isti izvor donosi četiri ambrozijanska blagoslova ulja: za bolesnike i opsjednute, za katekumene te dva za krizmu i dva duga nagovora prigodom blagoslova ulja.¹² Slično možemo reći i za druge formule blagoslova od 7. do 11. st.¹³

1.3. Formule blagoslova ulja u rimskim pontifikalima do Drugoga vatikanskog sabora

Već spomenuti Rimsko-germanski pontifikal, Rimski pontifikal iz 12. st.,¹⁴ Pontifikal Rimske kurije (13. st.)¹⁵ te Pontifikal Vilima Duranda iz 13. st.¹⁶ donose molitve koje su preuzete u Rimske

tumentum corporis animae et spiritus, ad evacuandos omnes dolores, omnem infirmitatem, omnem egritudinem mentis et corporis, unde unxisti sacerdotes reges et prophetas et martyres, chrisma tuum perfectum, a te, domine, benedictum, permanens in visceribus nostris: in nomine domini nostri Iesu Christi: per quem haec omnia, domine, semper bona creas. Tekst prema: L. C. Mohlberg (prir.), *Liber sacramentorum Romanae Aeclesiae ordinis anni circuli (Sacramentarium Gelasianum)*, Casa editrice Herder - Roma, 1981., br. 382. Molitva se nalazi i u Grgurovu sakramentaru: J. Deshusses, (prir.), *Le sacramentaire Grégorien, 1 Le Sacramentaire, Le Supplément d'Aniane*, Fribourg, 1979., br. 334, te u još nekim drugim kasnijim sakramentarima.

¹¹ Usp. C. Vogel – R. Elze, *Le pontifical Romano-germanique du dixième siècle. Le Texte*, 2, XCIX, 296, Città del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, 1963 (= PRG), 79-80.

¹² Usp. Isti, br. 297-302, 80-85.

¹³ Za povijest posvete ulja usp. V. Zagorac, *Kristova otajstva*, KS, Zagreb, 1998., 51-58; A. Mateljan, *Otajstvo poslanja. Sakrament potvrde*, Crkva u svijetu, Split, 2004., 74-76; Z. Pažin, Mjesto sakramenta potvrde u kršćanskoj inicijaciji, u: I. Raguž – I. Džinić, *Iščekivati i požurivati dolazak Dana Božjega. Zbornik prigodom 65. obljetnice života Pere Aračića*, KBF, Đakovo, 2009., 285-302.

¹⁴ Usp. M. Andrieu, *Le Pontifical Romain au moyen-âge, Tome I. Le pontifical Romain du XIIe siècle*, XXXA, 36-62, Città del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, 1938 (= PR-XII), 220-226.

¹⁵ Usp. M. Andrieu, *Le Pontifical Romain au moyen-âge, Tome II. Le pontifical de la Curie Romaine au XIIIe siècle*, XLII, 12-32, Città del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, 1938 (= PR-XIII), 459-464.

¹⁶ Usp. M. Andrieu, *Le Pontifical Romain au moyen-âge, Tome III. Le pontifical de Guillaume Durand*, Liber tertius, II, 54-87, Città del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, 1940 (= PR-GD), 571-579.

pontifikale od Tridentskog sabora pa sve do reforme Drugoga vatikanskog sabora.¹⁷ Izložiti ćemo obred blagoslova ulja prema rimskim pontifikalima poslije Tridentskog sabora,¹⁸ a pritom ćemo vidjeti u kojoj mjeri obred ovisi o prethodnim pontifikalima.

U početcima se na Veliki četvrtak ujutro slavila misa posvete ulja, a navečer misa Večere Gospodnje. Međutim, u Rimu već u 7. st. papa oko podneva u sklopu mise Večere Gospodnje blagoslivlja ulja, o čemu izričito svjedoči Grgurov sakramentar koji pod naslovom *Oratio in Cena Domini ad missam* donosi obrasce blagoslova ulja (GrH 328-337; usp. još GeV 375-390).¹⁹ Konačno od 16. st. jedina misa Velikoga četvrtka bila je misa Večere Gospodnje, koja se slavila prije podne, u sklopu koje bi biskup blagoslivljao ulja (jer u to vrijeme uopće nije bilo večernjih misa).²⁰ Liturgijskom reformom iz 1955./56. uveden je stari običaj: prije podne *Missa chrismatis*, a navečer *In coena Domini*. Donose se samo obrasci za tu misu, a za blagoslov ulja upućuje se na tada važeći Pontifikal.²¹

¹⁷ Prva dva pontifikala (Rimsko-germanski iz 10. st. i onaj iz 12. st.) donose molitve, a druga dva navedena pontifikala donose samo naznake (*incipit* i zaključak) tih molitva.

¹⁸ Obred je isti od Tridentskog sabora sve do 1970. (reforma 1955./56. nije mijenjala obrasce blagoslova). Navodimo prvi i posljednji u nizu: *Pontificale Romanum. Editio Princeps (1595-1596). Edizione anastatica*, (prir. M. Sodi – A. M. Triacc), Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 1997 (= PR 1595), 574-599; *Pontificale Romanum, Pars tertia et Appendix*, Typis Polyglottis Vaticanis, 1962 (= PR 1962), 7-20.

¹⁹ Usp. M. Auge, *L'anno liturgico nel Rito romano*, u: A. J. Chupugco, *Scientia liturgica, 5. Tempo e spazio liturgico*, Piemme, Casale Monferrato, 1998, 211-245, ovdje: 214-215.

²⁰ Tako je određuje Biskupski ceremonijal, glava XXIII, br. 1 i 4: “Quia hac die plura occurrunt Officia in Ecclesia Dei peragenda, scilicet, poenitentium reconciliatio, Oleorum consecratio, Missa, processio, ac repositio Sanctissimi Sacramenti, ac demum Mandatum; subiungimus ea tantum, quae ad Missam, processionem Sanctissimi sacramenti, et Mandatum pertinent; caetera namque in Pontificali late explicantur, unde sumi possunt.” (...) Nakon što se rekne Deveti čas, biskup, “si volet, ea quae supra dicta sunt, secundum rubricas Pontificalis Romani circa reconciliationem poenitentium, et Oleorum consecratione; procedetque in Missa cum solitis caeremoniis et prout in Missali Romano...”. Navedeno prema: *Caeremoniale episcoporum*, anno 1752 cum variationibus anno 1886, u: http://www.ceremoniaire.net/print/caer_ep/Caeremoniale_Ep-latin.pdf Kada se ta misa slavila prije podne, formalno je to bilo poslije podne, jer je u rubrikama stajalo da se slavi *dicta nona*, tj. nakon Devetog časa (poslije 15 sati). Druga je stvar što se Deveti čas molio prije podne.

²¹ “Benedictio olei catechumenorum et infirmorum, et confectio sacri chrismatis peraguntur secundum ordinem in Pontificali Romano descriptum, iis exceptis, quae inferius notantur.” I onda slijedi ulazna pjesma, zborna, darovna i popričesna molitva, predslavlje, čitanja. Daje se napomena da se u dotadašnjem

1.3.1. Blagoslov bolesničkog ulja

U svim pontifikalima ovo se ulje blagoslivlja na koncu Rimskog kanona. Govori se prvo otkletvena molitva nad uljem, zatim molitva *Emitte*.²² Na koncu se zaključi kao u Rimskom kanonu: *po kojem, Gospodine sva ova dobra stvaraš*.

1.3.2. Spravljanje i posvećenje krizme

Spravljanje i posvećenje krizme biva poslije pričesti. Započne se himnom *Redemptor, sume carmen Temet concinentium* (*Spase svijeta, primi pjesmu kojom tebe slavimo*). U dosadašnjim pontifikalima prvo su se molile dvije molitve nad balzomom (*Deus, mysteriorum coelestium* i *Creatuarum omnium*).²³ Nakon toga, miješajući balzam s nešto ulja govori se molitva *Oremus Dominum Deum nostrum omnipotentem* u kojem se spominje kako je Otac pomazao svojega Sina uljem radosti. Moli se za one koji će biti pomazani da budu dionici nebeskoga kraljevstva.²⁴ Slijedi otkletvena molitva nad uljem, da se od njega udalji zla sila, a da oni koji budu tim uljem pomazani postanu posinjena djeca (*in adoptionem filiorum*). Slijedi duga molitva blagoslova ulja.²⁵ U anamnetskom se dijelu spominje David koji je (u psalmu) naznačio da lice od ulja sjaji (što je radost pokrsnog pomazanja), golubica koja je Noi donijela maslinovu granu, Mojsijevo pomazanje Arona te, konačno, da je Otac nakon krštenja u Jordanu svoga

Pontifikalu ispušta jedan dio molitve za posvetu krizme, koja se sada nalazi u predslavlju. Nadalje, naglašava se da se blagoslov ulja slavi u misi posvete ulja poslije Trećega časa (tj. prije podne), a za drugu se misu veli da je večernja: "Missa solemni vespertina in cena Domini": *Odo Hebdomadae Sanctae instauratus. Editio iuxta typicam Vaticanam, Ratisbonae, sumptibus et Typis Friderici Pustet, S. Sedis Apostolicae et S. rituum congregationis typographi*, 1956, 70-80. Usp. još: M. Righetti, *Storia liturgica, 2. L'anno liturgico. Il breviario*, Ancora, Milano, 1969 (fototipsko izdanje iz 1998), 204-205.

²² PR 1962, 7-9. Usp. PRG, XCIX, br. 290-291, 70.; PR-XII, XXXA, br. 38-39; 221; PR 1595, 577-578; PR 1962, 8-9. Samo naznake: PR-XIII, XLII, br. 12-13, 459; PR-GD, liber tertius, II, br. 57-58, 572. Za molitvu *Emitte* izvor je GeV 382; GrH 344 (s tim da se u ovom sakramentaru precizira da je to molitva za blagoslov krizmenog ulja).

²³ PR 1962, 9-18. Ove se dvije molitve javljaju u 13. st. s Pontifikalom Vilima Duranda (koji za ostale molitve blagoslova ulja, kako je već rečeno, donosi samo *incipit* i zaključak): PR-GD, liber tertius, II, br. 74, 576-577, te u svim kasnijim pontifikalima.

²⁴ Ova molitva, kao i sve sljedeće nalaze se u svim Pontifikalima: PRG, XCIX, br. 272, 73; PR-XII, XXXA, br. 50, 223, s tim da su tek naznačene u PR-XIII, XLII, br. 12-13, 459; PR-GD, liber tertius, II, 57-58, 572.

²⁵ Izvori za ovu molitvu su: GeV 386.388; GrH 335ab.

sina pomazao uljem radosti. U formuli blagoslova spominje se pomazanje svećenika, kraljeva, proroka i mučenika. Nakon toga slijedi odlomak koji je 1956. premješten u predslavlje mise:²⁶ krizmeno pomazanje krštenike utvrđuje u savršenoj milosti života (*perfectae salutis vitaeque confirmes*), tako da čovjek postaje hramom pravoga života i mirisa nevinosti (*templum acceptabilis vitae innocentiae odore*), štoviše, nositelj kraljevske, svećeničke i proročke časti. Slijedi završetak koji je jednak prije i poslije 1956.: onima koji su preporođeni iz vode i Duha krizma spasenja jamstvo je nebeskog života i slave.

1.3.3. Blagoslov katekumenskog ulja

Odmah je slijedio blagoslov katekumenskog ulja.²⁷ Započinje se s egzorcizmom²⁸ nad uljem. Snažno se naglašava zaziv da svaka đavolska sila od njega odstupi, jer se njime pomazuju oni koji se tek spremaju na krštenje. U blagoslovnoj molitvi²⁹ zaziva se sila Duha Svetoga da po pomazanju ovim uljem katekumeni budu dovedeni do kupelji preporođenja očišćena duha i tijela, tako da im nikakav zao duh ne naudi. Pomazanje ovim uljem pripravlja spasenje koje će doći po krsnom preporođenju.

2. SVETA ULJA U DANAŠNJEM BOGOSLUŽJU

2.1. Misa posvete ulja

Obnovljeni Red Velikog tjedna iz 1956. za misu blagoslova ulja prenosi drevne molitve iz Gelazijevog sakramentara.³⁰ U važećem Rimskom misalu zborna, predslavlje i popričesna molitva su novosastavljene, a darovna je preuzeta iz prethodnog misala.³¹

²⁶ Taj dio je i u izvoru bio misno predslavlje: GeV 378.

²⁷ PR 1962, 18-20. PRG, XCIX, br. 279, 76; PR-XII, XXXA, br. 58, 226 donosi iste molitve, dok su one u PR-XIII, XLII, br. 13, 459; PR-GD, liber tertius, II, 5, 572 tek naznačene s *incipit*.

²⁸ Izvor: GeV 389.

²⁹ Izvori: GeV 384; GrH 336.

³⁰ Zborna: GeV 375; darovna: GeV 377; predslavlje: GeV 378; popričesna: GeV 394.

³¹ GeV 377. Usp. A. Dumas, *Les sources du nouveau Missel Romain*, u: *Notitiae*, 60(1971) 7, 40.

Zborna

Bože, ti si jednorodjenoga Sina svoga pomazao Duhom Svetim za Krista i Gospodina. Mi smo postali dionici njegova posvećenja: daj da u svijetu budemo svjedoci njegova otkupljenja.³²

U anamnetskom dijelu molitve Crkva izriče Bogu hvalu što je Bog svoga sina pomazao za Krista i Gospodina. Novi zavjet dva puta svjedoči da je Bog svoga Sina pomazao Duhom Svetim.³³ Isus iz Nazareta utjelovljeni je Sin Božji i Otac je njega pomazao Duhom Svetim, on je onaj iščekivani Pomazanik – Mesija – Krist jer ga je Bog učinio Gospodinom i Kristom (Dj 2,36). U proshbenom dijelu vjernici mole snagom da budu svjedoci njegova otkupljenja, jer su i sami po sakramentima dionici njegova posvećenja Duhom. Ova molitva sažeto predstavlja temeljno značenje našega Spasenja: Krist nas čini dionicima svoje posvete i proslave, tako da je razumljivo da onda i mi trebamo biti njegova živa slika u svijetu. A znak toga je, naravno, ulje kojim vjernici bivaju pomazivani u sakramentima inicijacije te kod ređenja i u bolesničkom pomazanju.

Darovna

Gospodine, molimo da snagom ove žrtve odložimo staroga čovjeka i obučemo novoga u pravednosti i svetosti.³⁴

Ova je drevna molitva nadahnuta pavlovskim naukom da po krštenju (i pomazanju) čovjek odlaže staroga čovjeka te da se odijeva u novoga,³⁵ tj. da postaje novi stvor.³⁶ Za sve je to jamstvo euharistija, izvor i vrhunac našeg bogoslužja.

³² *Deus, qui Unigenitum Filium tuum unxisti Spiritu Sancto Christumque Dominum constituisti, concede propitius, ut, eiusdem consecrationis participes effecti, testes Redemptionis inveniamur in mundo.* Za latinske misne molitve usp. *Missale Romanum ex decreto Sacrosancti eocumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum Ioannis Pauli PP. cura recognitum*, Editio tertia, Typis Vaticanis 2002., 291-296, a za hrvatski prijevod usp. *Rimski misal. Veliki tjedan. Drugo doradeno pastoralno izdanje*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1990., 104-110.

³³ Usp. *Isusa iz Nazareta Bog pomaza Duhom Svetim i snagom* (Dj 10,38).

³⁴ *Huius sacrificii potentia, Domine, quaesumus, et vetustatem nostram clementer abstergat, et novitatem nobis augeat et salutem.*

³⁵ Ef 4,22-24 (...) *da vam je odložiti prijašnje ponašanje, starog čovjeka, koga varave požude vode u propast, a obnavljati se duhom svoje pameti i obući novog čovjeka, po Bogu stvorena u pravednosti i svetosti istine.*

³⁶ 2 Kor 5,17: *Je li tko u Kristu, nov je stvor. Staro uminu, novo, gle, nastal!*

Predslavlje

Ti si Jedinorođenoga Sina svoga pomazao Duhom Svetim za svećenika novog i vječnog saveza, i odredio³⁷ da njegovo svećeništvo dalje živi³⁸ u tvojoj Crkvi. On sav svoj narod odlikuje kraljevskim svećenstvom i iz ljubavi prema braći odabire ljude koji polaganjem ruku postaju dionici njegove svećeničke službe. Oni obnavljaju žrtvu spasenja u njegovo ime, tvojim vjernima priređuju vazmenu gozbu, prednjače ljubavlju, hrane ih tvojom riječju i svetim otajstvima; posvećuju život tebi i spasu braće, nastoje postati slika samoga Krista i postojano svjedočiti ljubav i vjernost tebi.³⁹

Predslavlje nastavlja nauk iz zborne molitve: Isus je Sin Božji i onaj Pomazanik koji je imao doći. Bog je Krista postavio za jedinog i vječnog svećenika.⁴⁰ Vjernici su pozvani poput Krista prikazivati sami sebe: tako oni postaju svećenici koji prinose pravu, duhovnu žrtvu, jedinu koja je Bogu mila.⁴¹ U nastavku predslavlje govori o zaređenim službenicima koji predvode bogoslužje Crkve te se posvećuju u službi Bogu i narodu. Znatan dio predslavlja posvećen je službi zaređenih službenika, dok se za ostale vjernike spominje samo temeljni nauk – da su dionici Kristova svećeništva.

³⁷ Latinski *et ineffabili dignatus es dispositione sancire* trebalo je prevesti: *i nedokučivim promislom odredio...*

³⁸ Latinski *servaretur* trebalo je umjesto *živi* prevesti *aktivnijim obdržava se ili opslužuje se*.

³⁹ *Qui Unigenitum tuum Sancti Spiritus unctioe novi et aeterni testamenti constituisti Pontificem, et ineffabili dignatus es dispositione sancire, ut unicum eius sacerdotium in Ecclesia servaretur. Ipse enim non solum regali sacerdotio populum acquisitionis exornat, sed etiam fraterna homines eligit bonitate, ut sacri sui ministerii fiant manuum impositione participes. Qui sacrificium renovent, eius nomine, redemptionis humanae, tuis apparantes filiis paschale convivium, et plebem tuam sanctam caritate praeveniant, verbo nutriant, reficiant sacramentis. Qui, vitam pro te fratrumque salute tradentes, ad ipsius Christi nitantur imaginem conformari, et constanter tibi fidem amoremque testentur. Unde et nos...*

⁴⁰ Usp. Heb 3-9.

⁴¹ Usp. Heb 3,15: *Po njemu dakle neprestano prinosimo Bogu žrtvu hvalbenu, to jest plod usana što ispovijedaju ime njegovo; 1 Pt 2,5: pa se kao živo kamenje ugradujte u duhovni Dom za sveto svećenstvo da prinosite žrtve duhovne, ugodne Bogu po Isusu Kristu; 1 Pt 2,9: A vi ste rod izabrani, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, narod stećeni da naviještate silna djela Onoga koji vas iz tame pozva k divnom svjetlu svojemu...*

Popričesna

Svemoguću Bože, okrijepio si nas svojim tajnama. Smjerno te molimo da u svijetu širim Kristov duh⁴² i ljubav.⁴³

Crkva je od početaka u zaručniku iz Pjesme nad pjesmama vidjela Krista. Za njega se veli: *Miris najboljih mirodija, ulje razlito ime je tvoje* (Pj 1,3). Tu sliku onda uzima i Pavao: *Hvala Bogu koji nas u Kristu uvijek proslavlja te širi po nama na svakome mjestu miris svoga spoznanja. Da, Kristov smo miomiris Bogu i među onima koji se spasavaju* (2 Kor 15-2,14).⁴⁴ Šteta je da se ove slike u potpunosti gube, jer je u našem prijevodu *bonus odor* prevedeno jednostavno *duh*.⁴⁵ Očito je da vjernici mogu širiti Kristov miomiris samo ako ga po sakramentima sami nose.

2.2. Bolesničko ulje

2.2.1. Blagoslov

Na koncu euharistijske molitve govori se blagoslov bolesničkog ulja.⁴⁶ To je u biti ponešto modificirana već spomenuta molitva *Emitte*.

Bože, oče svake utjehe! Po svome si Sinu htio vidati rane bolesnih. Milostivo čuj vapaj naše vjere:⁴⁷ Molimo te, pošalji Duha, svoga svetog Branitelja s neba u ovaj rod ulja, što si ga dobrostivo

⁴² Šteta je da *bonus odor* nije prevedeno s *miomiris*.

⁴³ *Supplices te rogamus, omnipotens Deus, ut, quos tuis reficis sacramentis, Christi bonus odor effici mereantur.*

⁴⁴ To je razlog zašto su se od početaka katekumenima doticale nosnice: da mogu slijediti slatki Kristov miomiris. Danas se kod krštenja djece, nažalost, više ne dotiču uši i nosnice, nego uši i usne (da krštenik može slušati Božju riječ i ispovijedati vjeru).

⁴⁵ I u njemačkom prijevodu stoji *Geist*, dok je u talijanskom misalu dobro prevedeno: *buon profumo*.

⁴⁶ Za latinske molitve svih blagoslova ulja usp. *Pontificale Romanum ex decreto sacrosancti oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum. Ordo benedicendi oleum catechumenorum et infirmorum et conficiendi chrisma*, Typis Polyglottis Vaticanis, 1971., 11-16, a za hrvatski tekst: *Rimski Pontifikal obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog, a proglašen vlašću pape Pavla VI. službe u Crkvi. Redenja. Posvete. Zavjetovanja*. Nalogom i odobrenjem Biskupske konferencije i potvrdom Svetoga zbora za bogoštovlje izdaje KS, Zagreb, 1988. (= RP 1988), 128-131.

⁴⁷ Ovoga uvodnog zaziva nema u molitvi *Emitte*.

iz zelena stabla za okrpju⁴⁸ tijela proizveo. Tvojim svetim blagoslovom bilo ono svakome tko se ovom pomašću pomaže,⁴⁹ zaštita tijela, duše i duha te svaku bol, nemoć i jad⁵⁰ odagnalo. Neka nam ono bude sveto ulje koje ti, Gospodine, blagoslovi u ime Gospodina našega Isusa Krista. (Koji s tobom živi i kraljuje u vijeke vjekova.)⁵¹

Drevna molitva *Emitte* za blagoslov ulja općenito, ovdje je modificirana samo za blagoslov bolesničkog ulja. Na početku je dodan anamnetski dio koji govori o tome da Krist liječi naše rane. U prosbenom dijelu spominje se zaštita tijela, duše i duha. Tjelesno, duhovno i duševno zdravlje međusobno je povezano i jedno na drugo djeluje.⁵² Ova je ista molitva blagoslova ulja uvrštena i u Red pomazanja bolesnika: ako nema blagoslovljenog ulja, svećenik prije pomazanja može sam blagosloviti ulje.⁵³

2.2.2. Pomazanje bolesnika

U početcima je bilo bitno da ulje blagoslovi biskup, a pomazivati bolesnike mogao je bilo tko, pa i sam bolesnik.⁵⁴

⁴⁸ *Emitte* ovdje veli: *duha i – mentis et ...*

⁴⁹ *Emitte* ovdje precizira: *omni unguenti, gustanti, tangenti*, jer je to bila izvorno molitva za blagoslov ulja općenito: za pomazivanje, ali i za kušanje.

⁵⁰ *Emitte* dodaje: *mentis et corporis*, a u nastavku slijedi molitva u kojoj se spominje pomazanje proroka, svećenika i kraljeva. Taj je dio danas stavljen u posvetu krizmenog ulja.

⁵¹ Rubrika veli da se ovo što je napisano u zagradi govori kada je slavlje izvan euharistijske molitve. Evo latinskog originala: *Deus, totius consolationis Pater, qui per Filium tuum infirmantium languoribus mederi voluit, orationi fidei adesto propitius: emitte, quaesumus, Spiritum tuum Sanctum Paraclitum de caelis in hanc pinguedinem olei, quam de viridi ligno producere dignatus es ad refectionem corporis, ut tua sancta benedictione sit omni, qui hoc unguento perungitur, tutamen corporis, animae ac spiritus, ad evacuandos omnes dolores, omnes infirmitates, omnemque aegritudinem. Sit oleum tuum sanctum, Domine, nobis a te benedictum in nomine Domini nostri Iesu Christi. (Qui tecum vivit et regnat in saecula seculorum.)*

⁵² Današnja medicina u ovom kontekstu govori o psihosomatskim bolestima.

⁵³ Usp. *Rituale Romanum ex decreto sacrosancti oecumenici Concilii Vaticani II instauratum, auctoritate Pauli PP. VI promulgatum. Ordo unctionis infirmorum eorumque pastoralis curae. Editio typica*. Typis Polyglottis Vaticanis, 1975, br. 75. Najnoviji hrvatski prijevod nešto je drugačiji. Usp. *Rimski obrednik obnovljen prema odluci Svetog općeg sabora Drugog vatikanskog, proglašen vlašću pape Pavla Šestoga. Red bolesničkog pomazanja i skrbi za bolesne*, KS, Zagreb, 2009. (= BP 2009), br. 75., 44.

⁵⁴ Tako npr. stoji u pismu pape Inocenta I. Decenciju godine 416. Usp. A. M. Martimort, *Pregliere per gli infermi e unzione sacramentale*, u: A. M. Martimort

Međutim, od 8. se stoljeća javljaju obredi pomazanja bolesnika koje čini svećenik. U počecima su formule govorele o tjelesnom zdravlju, a od 10. st. formule govore samo o duhovnom zdravlju. Tako je bilo i u prijesaborskom obredu. Dok bi pomazivao oči, uši, nosnice, usta i ruke: *Ovim svetim pomazanjem i svojim preblagim milosrđem oprostio ti Gospodin, štogod si sagriješio gledanjem ili slušanjem...*⁵⁵ Današnji obrazac pomazanja (po čelu i rukama) dobro je balansiran:

Po ovom svetom pomazanju i po svome preblagom milosrđu neka te Gospodin milošću duha Svetoga pomogne. Neka te oslobođena od grijeha spasi i milostivo pridigne.⁵⁶

Ovdje je izvrsno primijenjen Jakovljevi tekst. On veli *spasiti i podići* (Jak 5,15), što se može i treba shvatiti kako u duhovnom, tako i u tjelesnom smislu.⁵⁷

2.3. Katekumensko ulje

2.3.1. Blagoslov

Bože, snago i zaštitu svoga naroda, ti si u stvor ulja stavio znak snage. Blagoslovi ovo ulje i katekumenima koji se njime mažu udijeli jakost da prime božansku mudrost i jakost, dublje shvate Evanđelje Krista tvoga, velikodušno prihvate napore kršćanskoga života te postanu dostojni posinjenja i raduju se preporođenju i životu u tvojoj Crkvi.⁵⁸

Ovo je novostavljena molitva. Po ovome ulju katekumeni trebaju dobiti jakost i mudrost da prihvate evanđelje i zahtjevnost kršćanskoga života, da bi bili dostojni posinjenja koje će zadobiti po krštenju. U dosadašnjim obrascima blagoslova katekumenskog ulja naglašavala se, između ostaloga, borba protiv utjecaja sotone.

(prir.), *La Chiesa in preghiera. Introduzione alla liturgia. III. I sacramenti*, Queriniana Brescia, 1984., 137-154, ovdje: 143.

⁵⁵ RO 1929., 102.

⁵⁶ BP 2009., br. 76, 45.

⁵⁷ Usp. A. Mateljan *Otajstvo supatnje. Sakrament bolesničkog pomazanja*, Crkva u svijetu, Split, 2002., 51-81.

⁵⁸ *Deus, plebis tuae virtus et praesidium, qui signum roboris in olei creatura posuisti, hoc oleum benedicere digneris; et catechumenis, qui eo linientur, concede fortitudinem, ut, divinam sapientiam et virtutem accipientes, Evangelium Christi tui altius intellegant, magno animo labores vitae christianae aggrediantur, et, digni adoptionis filiorum effecti, se in Ecclesia tua renasci et vivere laetentur.*

2.3.2. Katekumensko pomazanje

Od samih početaka su učitelji na katekumene polagali ruke, da bi ih oslobodili vlasti sotone. Iz istog su razloga katekumeni bili pomazivani otkletvenim (katekumenskim) uljem. Prvo svjedočanstvo je s početka 3. st. u Apostolskoj predaji Hipolita Rimskoga: "Nakon što se (katekumen) odrekao (sotone) svećenik ga maže otkletvenim uljem govoreći mu: 'Neka se udalji od tebe svaki zao duh.'"⁵⁹ Katekumensko je pomazanje prisutno od najstarijih rimskih liturgijskih knjiga.⁶⁰ Danas se ovo pomazanje uzima *ako se smatra zgodnim*. Slavitelj kaže ovu molitvu nakon koje slijedi pomazanje katekumena: *Branila vas sila Krista Spasitelja, u čijem vas znaku pomazujem uljem spasenja u istom Kristu Gospodinu našem koji živi i kraljuje u vijeke vjekova.*⁶¹

2.4. Krizmeno ulje

2.4.1. Posveta

Prva je molitva preuzeta iz prethodnih pontifikala i drevnih izvora,⁶² a druga je novosastavljena.⁶³

Bože, tvorče svakog rasta i duhovnog napretka, primi dobrostivo izraz zahvalnosti što ti ga našim glasom Crkva radosno iskazuje. Ti si u početku zapovjedio da zemlja proklija plodonosnim stablima među kojima niču masline, službenice (darovateljice) ove blagorodne tekućine, kojih će rod svetoj krizmi poslužiti. I David je proročkim duhom unaprijed upoznao otajstva tvoje milosti te je opjevao da će se lica naša u ulju razveseliti; a kad je krivica svijeta razlijevanjem potopa oprana, golub⁶⁴ je maslinovom grančicom

⁵⁹ Ippolito di Roma, *La tradizione apostolica*, 21, (uvod i prijevod R. Tateo) Ed. Paoline, Roma, 1979, 82.

⁶⁰ Usp. GeV 421; GrH 361; PRG, XCIX, 340, 94 i ostali pontifikali sve do zadnjeg obrednika prije Sabora: *Rimski obrednik izdan po naredbi pape Pavla V. i pregledan brižljivošću drugih papa a oblašču svetog G. N. Pape Pija XI. udešen prema Zborniku kanonskoga prava*, Zagreb, 1929. (= RO 1929), 43.

⁶¹ *Rimski obrednik obnovljen odlukom svetog općeg sabora Drugog vatikanskog, proglašen vlašću pape Pavla VI. Red pristupa odraslih u kršćanstvo*, Zagreb, 1998., br. 127; 132, 63;65.

⁶² Usp. PR 1962, 9-18; PR 1595, 587-594; PRG, XCIX, br. 272, 73; PR-XII, XXXA, br. 50, 223, s tim da su tek naznačene u PR-XIII, XLII, br. 12-13, 459 i PR-GD, liber tertius, II, 57-58, 572.

⁶³ Usp. A. Bugnini, *La riforma liturgica (1948-1975)*, CLV – Edizioni liturgiche – Roma, 1983, 775.

⁶⁴ Latinski *columba* ipak je trebalo prevesti s *golubica* ...

pokazao sliku budućega dara te tako vraćeni mir zemlji najavio. A u posljednja vremena djelom nam je obznanjeno: pošto se krsnom vodom sve krivice brišu, mazanjem ovoga ulja naša lica postaju radosna i vedra. Stoga si Mojsiju, sluzi svojemu, naredio da Arona, brata svoga, vodom oprana, izlivanjem ove pomasti učini svećenikom. A i veća je čast ulju iskazana kad je Sin tvoj, Isus Krist, naš Gospodin, tražio da ga Ivan u vodama Jordana opere te je Duh Sveti u liku goluba na nj sišao, a ti si svojim glasom dao svjedočanstvo da je sam pomazanik miljenik tvoj i tako si potvrdio da ga je prorok David u proroštvu opjevao kako će kao nitko od drugova njegovim uljem radosti biti pomazan.⁶⁵

U ovom prvom, anamnetskom, dijelu spominje se uloga koju je ulje imalo u povijesti spasenja. Ono donosi radost i nagoviješta mir. Starozavjetni svećenici su pomazanjem stupali u službu. Krist je u Jordanu bio pomazan "uljem radosti". Šteta što se ne spominje već spomenuti događaj iz nazaretske sinagoge ("Duh Gospodnji na meni je, jer me pomaza").

Svi koncelebranti ispruženih ruku:

Tebe stoga, Gospode, usrdno molimo: dostoj se svojim blagoslovom posvetiti ovu pomast i daj joj silu Svetoga Duha djelovanjem moći Tvoga Krista, od čijeg svetog imena dobiva naziv krizma a kojom si pomazao svećenike, kraljeve, proroke i mučenike svoje; da onima koji će se krštenjem duhovne kupelji nanovo roditi stvor krizme u sakrament punog spasenja i života

⁶⁵ *Deus, incrementorum omnium et profectuum spiritalium auctor, gratulationis obsequium suscipe benignus, quod voce nostra laetanter tibi reddit Ecclesia. Tu enim in principio terram producere fructifera ligna iussisti, inter quae huius pinguissimi liquoris ministrae olivae nascerentur, quarum fructus sacro chrismati deserviret. Nam et David, prophetico spiritu gratiae tuae sacramenta praenosens, vultus nostros in oleo exhilarandos esse cantavit; et, cum mundi crimina diluvio quondam expiarentur effuso, similitudinem futuri muneris columba demonstrans per olivae ramum pacem terris redditam nuntiavit. Quod in novissimis temporibus manifestis est effectibus declaratum, cum, baptismatis aquis omnium criminum commissa delentibus, haec olei unctio vultus nostros iucundos efficit ac serenos. Inde etiam Moysi famulo tuo mandatum dedisti, ut Aaron fratrem suum, prius aqua lotum, per infusionem huius unguenti constitueret sacerdotem. Accessit ad hoc et amplior honor, cum Filius tuus Iesus Christus, Dominus noster, lavari se a Ioanne undis Iordanicis exegisset, tunc enim, Spiritu Sancto in columbae similitudine desuper misso, subsequentis vocis testimonio declarasti in ipso Unigenito tibi optime compiacesse, et manifeste visus es comprobare eum oleo laetitiae prae consortibus suis ungendum David propheta, mente praesaga, cecinerat. Od Quod in novissimis pa do cecinerat izvor je GeV 387; GrH 335b.*

potvrdiš; da, izlivši posvećenje pomazanja i otklonivši pokvarenosti prvoga rođenja, postanu hramom tvoga veličanstva i zamirišu nedužnošću ugodnog života; da po tvojoj otajstvenoj uredbi obasuti kraljevskom, svećeničkom i proročkom čašću obuku odjeću neraspadljiva dara; da budeš onima što se iz vode i Duha Svetoga nanovo rode krizma spasenja te ih učiniš sudionicima vječnog života i dionicima nebeske slave.⁶⁶

U prošenom se dijelu naglašava da je utjelovljeni Božji Sin zapravo Krist-Pomazanik. Pomazivani su kraljevi, proroci, ali i mučenici. Krštenici po pomazanju (sakramentu potvrde) postaju hramom Božjeg veličanstva te, naravno, dionici Kristove proročke, svećeničke i kraljevske službe. Ne spominju se druga pomazanja – kod ređenja i kod posvete Crkve i oltara.

Ili, druga molitva:

Bože, utemeljitelju sakramenata i davatelju života, hvalu iskazujemo neizrecivoj dobroti tvojoj; ti si u Starome savezu zasnovao otajstvo posvećenja ulja, a kada nadode punina vremena, htio si da naročito zasja u ljubljenome Sinu tvome. Kad je naime Sin tvoj, naš Gospodin, vazmenim otajstvom rod ljudski spasenjem obdario, Crkvu si svoju Duhom Svetim ispunio i nebeskim je darovima divno obasuo, da se po njoj djelo spasenja dovrši u svijetu. Otada otajstvom svete krizme ljudima bogatstvo svoje milosti podjeljuješ, da se sinovi tvoji, krsnom kupelju preporođeni, pomazanjem duha utvrde te, suobličivši se Kristu tvome, imaju udjela na njegovu proročkom, svećeničkom i kraljevskom daru.⁶⁷

⁶⁶ *Te igitur deprecamur, Domine, ut huius creaturae pinguedinem sanctificare tua benedictione digneris, et ei Sancti Spiritus immiscere virtutem, cooperante Christi tui potentia, a cuius sancto nomine chrisma nomen accepit, unde unxisti sacerdotes, reges, prophetas et martyres tuos; ut spiritualis lavacri baptismate renovandis creaturam chrismatis in sacramentum perfectae salutis vitaeque confirmes; ut, sanctificatione unctionis infusa et corruptione primae nativitatis absorpta, templum tuae maiestatis effecti, acceptabilis vitae innocentia redollescant; ut, secundum constitutiones tuae sacramentum, regio et sacerdotali propheticoque honore perfusi, vestimento incorrupti muneris induantur; ut sit his, qui renati fuerint ex aqua et Spiritu Sancto, chrisma salutis, eosque aeternae vitae participes et caelestis gloriae faciat esse consortes. Od Te igitur pa do prophetas et martyres izvor je GeV 388; od ut spiritualis lavacri pa do esse consortes izvor je GeV 378.*

⁶⁷ *Deus, sacramentorum auctor vitaeque largitor, gratias agimus ineffabili pietati tuae, qui sanctificationis olei mysterium in antiquo foedere adumbrasti, et, ubi venit temporum plenitudo, in dilecto Filio tuo singulariter effulgere voluisti. Cum enim Filius tuus, Dominus noster, paschali sacramento humanum genus salvum fecisset, Ecclesiam tuam replevit Spiritu Sancto, et caelestibus muneribus*

U anamnetskom dijelu ove novosastavljene molitve lijepo je izložena povijest spasenja. Otajstvo ulja u Starome je zavjetu bila slika Krista Pomazanika. On je vazmenim otajstvom ljudski rod spasio, a po svojoj Crkvi koja slavi sveta otajstva to spasenje čini djelatnim. U tome je osobita važnost pomazanja koje utvrđuje vjernike kao dionike u proročkom, svećeničkom i kraljevskom daru Gospodina Isusa.

Svi koncelebranti ispruženih ruku:

Tebe, stoga, Gospodine, usrdno prosimo da snagom tvoje milosti ova smjesa mirodije i ulja tvojim blagoslovom postanu nama sakramentom; na braću našu, ovom pomašću pomazanu, obilno izlij darove Svetoga Duha; mjesta ili stvari, svetim uljem znamenovane, uresi sjajem svetosti; no, ponajprije, otajstvom ove pomasti daj porast svojoj Crkvi, da poraste do one punine kada ti, blistajući vječnim svjetlom, s Kristom u Duhu Svetome svima budeš sve po sve vijeke vjekova.⁶⁸

U prosbenom se dijelu, konačno, navodi višestruko pomazanje: krsno i krizmeno, zatim pomazanje mjesta i stvari, a sve to da bi Crkva rasla do punine Kristove.

2.4.2. Pomazanja krizmenim uljem

Krsno pomazanje

Već apostolska predaja govori o poslijekrsnom pomazanju: svećenik pomaže krštenika koji se nakon toga odjene, a onda biskup nad njim moli i pomazuje ga ponovno uljem.⁶⁹ Krsno pomazanje (kada nakon toga ne slijedi krizma) ostalo je sve do Sabora.⁷⁰ Danas se ono primjenjuje kod krštenja djece uz riječi:

Svemogući Bog, Otac Gospodina našega Isusa Krista, oslobodio te je grijeha i nanovo te rodio iz vode i Duha Svetoga. On te maže

mirabiliter instruxit, ut per eam salutis opus in mundo completeretur. Exinde sacro chrismatis mysterio divitias gratiarum tuarum hominibus ita dispensas, ut filii tui, baptismatis lavacro renati, Spiritus unctione firmentur, et, Christo tuo conformes effecti, eius propheticum, sacerdotale regaleque munus participant.

⁶⁸ *Te igitur deprecamur, Domine, ut, per tuae gratiae virtutem, haec aromatis et olei commixtio fiat nobis benedictionis tuae sacramentum; in fratres nostros, hac unctione conspersos, Sancti Spiritus dona largiter effunde; loca vel res, sacris oleis signata, splendore sanctitatis exorna; sed in primis, huius unguenti mysterio, Ecclesiae tuae perfice augmentum, donec ad illam plenitudinis crescat mensuram, qua tu, aeterna luce refulgens, omnia omnibus eris cum Christo in Spiritu Sancto, per omnia saecula saeculorum.*

⁶⁹ Usp. TA, br. 21.

⁷⁰ Usp. RO 1929, st. 45.

krizmom spasenja da se pribrojiš njegovu narodu i ostaneš uz Krista svećenika, proroka i kralja za život vječni.⁷¹

Krizmeno pomazanje

U *Traditio apostolica* biskup izlijevajući krizmeno ulje na novokrštenika veli: "Mažem te svetim uljem u Gospodinu Ocu svemogućemu i u Isusu Kristu i u Duhu Svetomu."⁷² U Gelazijevu sakramentaru jednostavno se veli: "Pečat Kristov za vječni život."⁷³ Od 10. st. se proširila dulja formula⁷⁴ sve do one koja je vrijedila do zadnje reforme: "Znamenujem te znakom križa i krizmam te krizmom spasenja u ime Oca i Sina i Duha Svetoga."⁷⁵ Današnja je formula, preuzeta iz zapadnosirske predaje: "Primi pečat dara Duha Svetoga."⁷⁶

Pomazanje kod ređenja

U prethodnom pontifikalu u obredu ređenja prezbitera biskup bi novozaređenoga pomazivao po rukama *katekumenskim* uljem uz riječi: *Consecrare et sanctificare digneris, Domine, manus istas per istam unctionem et nostram benedictionem.*⁷⁷ Prema važećem pontifikalu biskup pomazuje svećeniku ruke *krizmenim* uljem uz riječi: *Gospodin Isus Krist, kojega je Otac pomazao Duhom Svetim i snagom, čuvao te da posvećuješ kršćanski puk i Bogu prinosiš žrtvu.*⁷⁸ Sadašnja je formula bogatija: u anamnezi se

⁷¹ Rimski obrednik obnovljen prema odluci svetog ekumenskog Sabora II. Vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI. *Red krštenja*, KS, Zagreb, 1970., br. 98, 47.

⁷² TA, br. 21.

⁷³ GeV 540.

⁷⁴ PRG XCIX, br. 109, 109: "Confirmo et consigno te in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti."

⁷⁵ PR 1962, 54*.

⁷⁶ RPOK, br. 231, 130.

⁷⁷ PR 1962, I, 54. Tako je i u ranijim pontifikalima. Spomenimo samo najstariji: PRG XVI, br. 35, 35. Pomazanje kod ređenja galskog je podrijetla i susrećemo ga prvi puta početkom 8. st. u Franačkom misalu: L. C. Mohlberg (prir), *Missale Francorum*, Herder, Roma, 1957., br. 33. Zanimljivo je da se sve do 12. st. za pomazanje prezbitera uzimalo krizmeno ulje, a od 12. st. katekumensko (možda zato da bi se razlikovalo od biskupskog pomazanja?). Usp. M. Righetti, *Storia liturgica. 4. I sacramenti. I sacramentali*, Ancora, Milano, 1959., 418.

⁷⁸ Rimski pontifikal preraden odlukom svetog općeg sabora Drugog vatikanskog, objavljen vlašću pape Pavla VI., preuređen brigom pape Ivana Pavla II. *Redenje biskupa, prezbitera i dakonâ*, KS, Zagreb, 2000. (= RP 2000), 93. Latinski: *Dominus Iesus Christus, quem Pater unxit Spiritu Sancto et virtute, te custodiat ad populum christianum sanctificandum et ad sacrificium Deo offerendum.*

sposminje Kristovo pomazanje Duhom Svetim. Tako i prezbiter treba posvećivati kršćanski puk. Biskupa se kod ređenja pomazivalo po glavi uz riječi: *Ungatur et consecratur caput tuum caelesti benedictione in ordine pontificali. In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.*⁷⁹ U važećem pontifikalu biskupa se također pomazuje po glavi krizmenim uljem uz riječi: *Bog, koji te učini dionikom Kristova vrhovnog svećeništva izlio na te otajstvenu pomast i dao da donosiš rod duhovnog blagoslova.*⁸⁰ I ovdje je nova formula bogatija: biskup uzima udjela u Kristovom svećeništvu da bi se i po njemu na puk mogao izljevati blagoslov.

Pomazanje pri posveti crkve

U dosadašnjim pontifikalima uz pomazanje oltara biskup bi govorio: *Sanctificetur hoc altare, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.*⁸¹ U današnjem pontifikalu pomazuje se krizmenim uljem oltar i zidovi uz riječi: *Neka Gospodin svojom silom posveti oltar i dom koje mi ovom svojom službom pomazujemo, da budu vidljivi znak otajstva Krista i Crkve.*⁸² Očito je da se u ovom obrascu naglašava da crkva kao građevina (*domus ecclesiae*) bude znakom Crkve kao tijela Kristova, Glave i udova.

Pomazanje kraljeva

Ovo drevno pomazanje nalazilo se u pontifikalima sve do početka 20. st.⁸³ Biskup bi katekumenskim uljem pomazao desni palac i pleća kralja govoreći:

Usp. *Pontificale Romanum ex decreto sacrosancti concilii Vaticani II instauratum, auctoritate Pauli PP. VI promulgatum. De ordinatione Diaconi, presbyteri et episcopi. Editio typica*, Libreria editrice Vaticana, 1968. (= PR 1968), 44.

⁷⁹ PR 1962., I, 72-73. Tako je i u ranijim pontifikalima. Spomenimo samo najstariji: PRG LXIII, br. 35, 218. Prema ovom Pontifikalu biskupu se nakon toga pomazivale i ruke. Usp. Isto, br. 36, 219.

⁸⁰ RP 2000., br. 84, 52. Latinski: *Deus, qui summi Christi sacerdoti participem te effecit, ipse te mystica delibutationis liquore perfundat, et spiritalis benedictionis uberate fecundat*. Ups. PR 1968, br. 28, 75.

⁸¹ PR 1962., II, br. 19, 20. Usp. još: PR-GD, liber secundus, III, br. 30, 474.

⁸² RP 1988., br. 64, 160. Latinski: *Altare ac donum, quae nostro linimus ministerio, dominus sua virtute sanctificet, ut Christi et Ecclesiae mysterium visibili exprimat signo*. Usp. *Pontificale Romanum ex decreto sacrosancti concilii Vaticani II instauratum, auctoritate Pauli PP. VI promulgatum. Ordo dedicationis ecclesiae et altaris. Editio typica*, Libreria editrice Vaticana, 1977., br. 64, 47.

⁸³ U PR 1962. nema ovog blagoslova. Jedno od zadnjih izdanja Rimskog pontifikala koji navodi blagoslov i krunjenje kralja je iz godine 1895. za vrijeme Leona XIII. Usp. http://www.documentacatholicaomnia.eu/04z/z_1895-1895_SS_Leo_XIII_Pontificale_Romanum_LT.pdf.html.

Bog, Sin Božji, Gospodin naš Isus Krist, koji je od Oca bio pomazan uljem radosti kao nitko od tvojih drugova, neka po Duhu Tješitelju izlivanjem ovog svetog ulja po tvojoj glavi na te izlije blagoslov, koji neka dopre do tvog srca. Neke ovo vidljivo i opipljivo ulje podari nevidljive darove, da, nakon što završi (tvoje) pravedno upravljanje kraljevstvom, zavrijediš zajedno s njime kraljevati koji jedini bez grijeha kralj kraljeva živi i proslavlja se s Bogom Ocem u jedinstvu Duha Svetoga, Bog, po sve vijeke vjekova.

Gospodine svemogući Bože koji si Hazaela nad Sirijom i Jehua nad Izraelom po Iliji, a Davida i Šaula po proroku Samuelu pomazao za kralja, udijeli, molimo, rukama našim djelo tvoga blagoslivljanja i ovome svome sluzi N. kojega danas nevrijednoga pomazujemo svetim uljem podijeli učinkovitu krepost ovome pomazanju. Učvrsti, Gospodine, vrhovništvo na njegovim plećima da bude snažan, pravedan, vjeran, providonosan i neumoran ovome kraljevstvu, da tvojim pukom vlada, a nevjernike protjeruje, da skrbi oko pravde, nagrađuje zasluge, da bude zaštitnik tvoje svete Crkve i kršćanske vjere, na čast i slavu tvoga slavnoga imena. Po Gospodinu ...⁸⁴

U anamnezi se opet spominje da je Otac pomazao svoga Sina uljem radosti. Moli se da izvanjsko pomazanje proдре u srce kralja da može pravedno vladati, da bi onda s Kristom mogao u vječnosti kraljevati. Iako je pomazanje po palcu i po plećima, molitva aludira na izlivanje ulja po glavi kao u starozavjetnih kraljeva. U drugoj se molitvi moli za kralja da bude snažan, pravedan (Bogu) vjeran,

⁸⁴ *Deus, Dei Filius, Jesus Christus Dominus noster, qui a Patre oleo exsultationis unctus est prae participibus suis, ipse per praesentem sanctae unctionis infusionem, Spiritus Paracliti super caput tuum benedictionem infundat, eademque usque ad interiora cordis tui penetrare faciat; quatenus hoc visibili et tractabili oleo, dona invisibilia percipere, et temporali regno iustis moderationibus peracto, aeternaliter cum eo regnare merearis, qui solus sine peccato Rex regnum vivit, et gloriatur cum Deo Patre in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia saecula saeculorum. Omnipotens sempiterna Deus, qui Hazael super Syriam, et Jehu super Israel per Eliam, David quoque et Saulem per Samuelem prophetam in Reges inungi fecisti, tribue, quaesumus, manibus nostris operam tuam benedictionis, et huic famulo tuo N. quem hodie licet indigni, in Regem sacra unctione delinimus, dignam delibutionis huius efficaciam et virtutem concede: constitue, Domine, principatum super humerum eius, ut sit fortis, iustus, fidelis, providus, et indefessus regni huius, et populi tui gubernator, infidelium expugnator, iustitiae cultor, meritorum et demeritorum remunerator, Ecclesiae tuae sanctae, et fidei christianae defensor, ad decus, et laudem tui nominis gloriosi. Per Dominum...* Tekst prema: PR 1595, 232. U PRG LXXVI, br. 5, 264 je nešto drugačija formula. U PR 1962. nema više ovog blagoslova.

bržan i skrban; da ravna narodom Božjim, a nevjerne zatire, da se skrbi za pravdu te da brani Crkvu.⁸⁵

ZAKLJUČAK

U starim je kulturama bila izuzetno važna svakodnevna i religijska uporaba maslinova ulja. Već u Starom zavjetu pomazanje uljem zadobiva kulturno značenje, da bi se i onaj iščekivani spasitelj u proročkim spisima i židovskoj tradiciji počeo nazivati Pomazanik. Za kršćane je upravo Isus iz Nazareta, Božji Sin i Krist-Pomazanik, a oni sami su kršćani, (Kristovi) pomazanici. Već Novi zavjet poznaje obredno pomazanje bolesnika, a u najstarijim kršćanskim spisima nalazimo molitve blagoslova ulja, s tim da su se mogli pomazivati i sami vjernici, a od 7.-8. st. služitelji pomazanja su svećenici i biskupi. Uskoro se u Crkvi razlikuju bolesničko, krizmeno i katekumensko ulje. Njih na Veliki četvrtak blagoslivlja biskup. U njima se naglašava sila Duha Svetoga i uloga Kristovog vazmenog otajstva, kao i činjenica da su svi vjernici po sakramentima (dakle, i po pomazanju) dionici Kristove svećeničke, proročke i kraljevske časti. Bolesničko se ulje uzima za bolesnike, katekumensko za katekumene (donedavno za kraljeve i svećenike), a krizmeno ulje danas ima najširu primjenu: kod krštenja, potvrde, kod ređenja prezbitera i biskupa te kod posvete crkve i oltara.

ANOINTING IN LITURGY

Rites of blessing the oil and anointing with consecrated oil
in the Roman liturgy

Summary

The authors present the importance of olive oil and anointing with oil in Holy Scripture and in the tradition of Church from the beginning to the present. In ancient cultures daily and religious use of olive oil was exceptionally important. In the Old Testament religious and cult meaning of oil and anointing is particularly evident, so that the awaited and definite saviour is called the Anointed. For Christians Jesus of Nazareth, the Son of God is

⁸⁵ Treba znati da je prije toga kralj prisegnuo da će biti pravovjeran i da će štiti Crkvu.

exactly that Christ-the Anointed, and they start to call themselves Christians. Furthermore, the New Testament knows the ritual of the anointing of the sick, and in the earliest Christian writings we find the prayers for blessing the oil. The rituals of anointing have been present since the 7th century and gradually oils start to be distinguished - Oil of the Sick, Oil of Sacred Chrism and Oil of Catechumens sanctified by the bishop on Holy Thursday. In these oils the power of the Holy Spirit and the role of Christ's paschal mystery are stressed, as well as the fact that all believers share, through the sacraments, Christ's priestly, prophetic and kingly honours. In today's liturgy Oil of the Sick is taken in the ritual of the anointing of the sick, Oil of Catechumens for the anointing of the catechumen, and Oil of Sacred Chrism today has the widest application range: in baptism, confirmation, the ordination of priests and bishops, and the consecration of the church and the altar.

Key words: Roman liturgy; rituals of the blessing of oil; anointing with consecrated oil.